

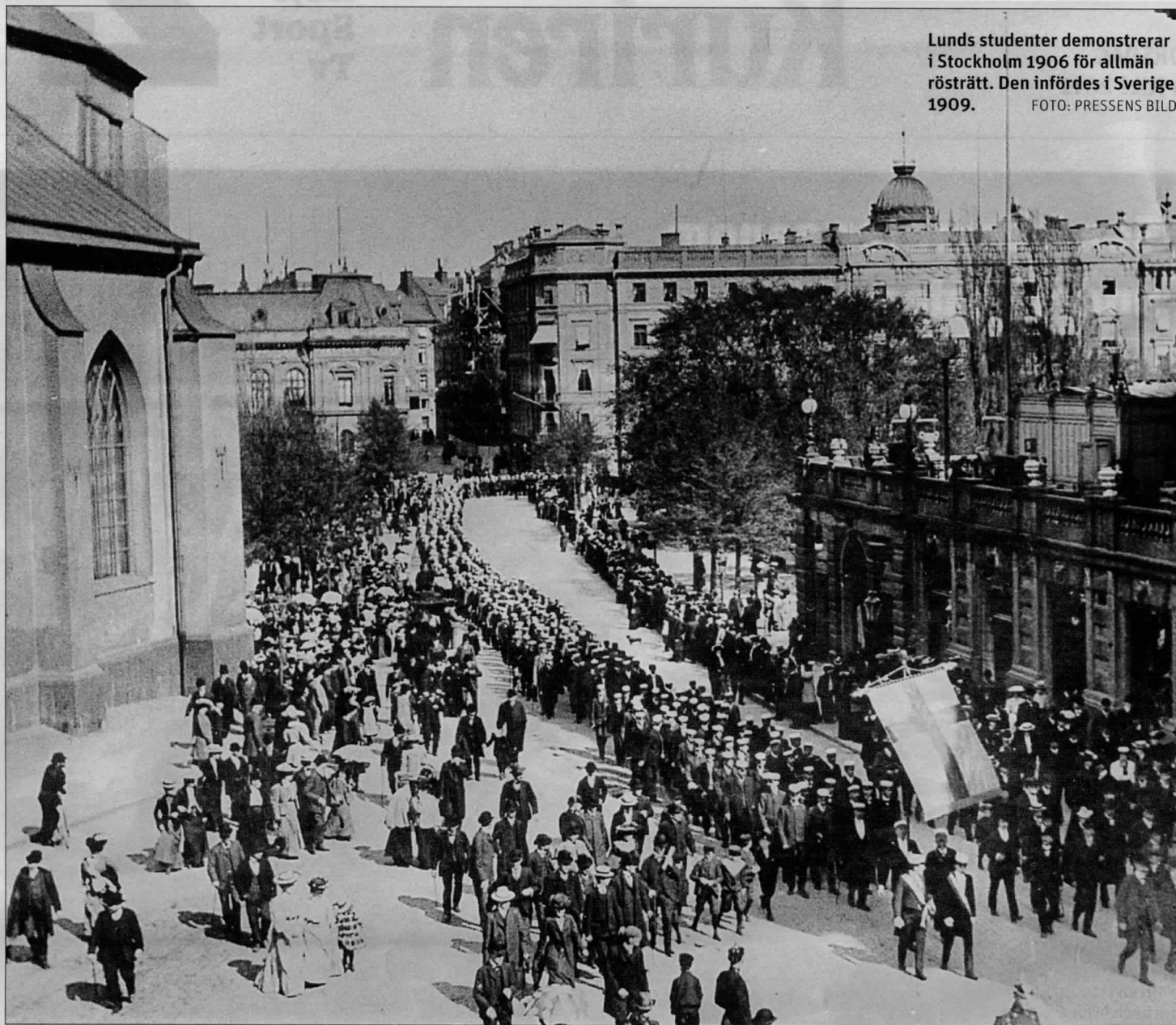

Redaktör: Sara Meidell, 090-15 11 87, 073-060 11 87
E-post: kultur@vk.se
Fax: 090-77 46 47

torsdag 14 juli 2011
VÄSTERBOTTENS-KURIREN

FLYTTBESTYR

Samtida med Sveriges stora samhällsomvälvningar valde de underlägsna att bryta sig ur rådande klassordning för demokratisk frigörelse. Om Erik, en av förkämparna, berättar Inge-Bert Täljedal i sin tolkning av sommarseriens tema Flyttbestyr.

Lunds studenter demonstrerar i Stockholm 1906 för allmän rösträtt. Den infördes i Sverige 1909. FOTO: PRESSENS BILD

Spår mot framtid och frihet

ERIK DOG när han var trettionio, i samband med en blodöverföring. Transfusionstekniken var i sin linda och primitiv. Via Ingrid har jag ärvt en bok från honom, en enda: Thyselius historiska skildring av Den stora franska revolutionen.

Den utkom på Siléns förlag i Stockholm 1912, ett vackert band i grön moaré. Erik har antecknat på titelbladet att han skaffat boken i Stöde. Säkert hade han beställt den i Sundsvall och fått den med tåget. Det måste ha varit några år efter det att han flyttat upp till Medelpad.

Eftersom han var aktiv i både föreläsningföreningen och IOGT-logen, är det tänkbart att den vackra boken har något att göra med en studiecirkel av något slag. Fast det tror jag inte. Hans privata skäl att fundera över samhällsomvälvningar är tillräcklig förklaring. Han var i stort sett årsbarn med den oerhört dramatiska och förödmjukande klasskonflikt som kallas Sundsvallsstrejken och som han naturligtvis kände till. Den allmänna och lika rösträtten var ännu långt ifrån genomförd, varken för män eller kvinnor.

Vart var Sverige på väg?

JAG VET vad som drev honom. När han var fem hade han börjat arbeta, som vallare av grev' Lewenhaupts gäss på Claestorps fideikommiss utanför Katrineholm. Ett barnsligt jobb helt visst, men redan från början ett arbete på allvar, senare följt av tyngre beting.

Järnvägen var framtiden och en anställning vid Statens järnvägar gav möjlighet till både utbildning och framflyttad position i samhället.

Han såg sig själv, sina föräldrar och sina många syskon slava på det grevliga godsets marker.

Om det var som dagsverkande statare eller dito torpare kan vara osagt, underklass var de och därmed jämnt.

TILL SKILLNAD från sin syster Agnes kunde inte Erik begäpa sig i den adliga och kungliga charm som strålade ut från det gula slottet i parken och från alla andra slott och herresäten. Som så många andra fattade han i stället ett avståndstagande beslut. Han skulle bryta sig ut ur det underläge

som var familjens lott i den rådande ordningen.

Något så inbilskt som en klassresa föresvävade honom nog dock aldrig. Inte honom som senare i livet, solidarisk med likasinnade, skickade efter specerier till hushållet med godsvagn från närmaste Konsum, hellre än att gynna den privatägda handelsboden i Stöde.

Men han ivrade för en rejäl framflyttning av proletärerens positioner.

Och så tänkte han skaffa sig själv en utbildning, för kunskap är makt och han var nyfiken. Så han sökte sig till Staten, som i vissa av

sina verk erbjöd möjlighet till studier, låt vara av typen internutbildning för verkets behov. Efter att först ha provat på att bli korpral vid Svea livgarde gick han snart över från det militära till det modernaste moderna som samhället hade att uppvisa: järnvägen!

I TIDERNAS begynnelse fanns det många ingångar till SJ, denna framtidens myndighet också för dem i samhället som bara hade sin ambition och arbetsvilja att komma med: stationskarl, kontorsvakt, notisbärare, telegrafbud ... Med flit, interna kurser och allmän framåtanda kom han upp sig en bit i den uniformerade hierarki som Statens järnvägar då utgjorde.

I all sin detaljreglering av människors status genom fantasifulla kombinationer av färgade mössband, blänkande knappar och silverglänsande snoddar erbjöd SJ en helt annan trygghet och värdighet än den förnedrande hackordningen på ett feodalt fideikommiss.

Helt klart var SJ framtiden. När dessutom särskilt goda möjligheter till befördran fanns för den som accepterade att arbeta i Norrland, flyttade han naturligtvis dit.

ANARKISTER och utopiska kommunister har svårt att se något positivt hos staten. När jag är på mitt teoretiska humör håller jag med. Det är inte staten som sådan som betar sig gott eller ont, kan man tänka, utan de som för tillfället råkar inneha dess makt. Naturligtvis

är det så. Men ändå ... För den som upplevt staten som befriaren i livet – staten med dess pålitliga reglementen, garanterade löneutbetalningar, pension, respekt för den som har ett ämbete om än aldrig så obetydligt, staten med dess rälsar av stål utlagda längre än till den närmaste horisonten – för den människan kan staten åtminstone te sig som en starkare och tryggare bundsförvant än en greve i sina malliga, putsade stövlar.

VARFÖR SKRIVER jag nu detta, det har väl ingenting med flyttbestyr att göra?

Så sant, inte mycket. Eriks självvalda flytt från Sörmland till Medelpad förde visserligen säkert med sig en hel del "bestyr", men det var inga små näpenheter som fick mig att tänka på honom. Sanningen att säga lutar jag åt att uppleva själva ordet "flyttbestyr" som en aning motsägelsefullt. Att flytta – sig själv eller annat – är ofta en allvarlig sak, stundom dramatisk och ibland rentav livsavgörande. Allas våra liv är strängt taget en flytt genom tiden. "Bestyr" för däremot gärna tanken till lättviktiga ting, till dockskåpsliv som man kan le inför, överseende.

Men allt ska man inte överse med. Det finns sådant som är viktigt. Till exempel att den demokratiska frigörelse som Eriks generation tillkämpade oss inte görs till åtlöje genom nutida överheters arrogans mot sina undersåtar.

INGE-BERT TÅLJEDAL